D1 45903

Narodni predstavnik i koruški mučenik Franjo Grafenauer.

PLEBISCIT
u koruškoj Sloveniji.

Napisao dr. Valentin Rožič.

Troškom i nakladom društva „Gosposvetski Zvon".

Tiskala „Zadružna tiskarna". — Ljubljana 1920.

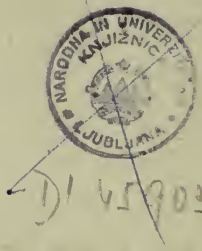
NARODNA IN UNIVERZITETNA KNJIŽNICA
LJUBLJANA

459

PRVOMU OSLOBODITELJU GOSPOSVETSKOG POLJA

VELEŠTOVANOM GOSPODINU

GENERALU KRSTI SMILJANIĆU

U SPOMEN.

Gospodine generale!

Kad ste se onomadne opraštali s bijelom Ljubljanom, naglasili ste u svom govoru i slijedeće:

„Jugoslaveni imadu dva Kosova — Kosovo i Gosposvetsko polje. Prvo Kosovo već je osvećeno i oslobodjeno; imadu dvije Macedonije, Macedoniju na jugoistoku, koja je već oslobodjena, i Primorje, koje još čeka, da bude oslobodjeno. Naša je dužnost, da donesemo slobodu takodjer Gosposvetskom polju te našoj sunčanoj Gorici sa Istrom. Ovim našim idealima treba, da u buduće posvetimo sva naša nastojanja, sve naše sile."

Gospodine generale! Gosposvetski zvon zove sa visokih svojih prozora Vas, osloboditelja slovenačkog Korotana i svu braću Srbe, Hrvate te Slovence u pomoć, jer odbija već posljedni dvanaesti sat.

Braćo Srbi, braćo Hrvati!

Ne zaboravite slovenačkog Korotana!

Ti pak, vrli naš kralju Matijašu, dodji skoro ispod Pece sa svojom mnogobrojnom hrabrom armadom na naše starodavno Gosposvetsko polje, gdje na Te čeka prazni vojvodski prijesto i kneževski kamen, na kojem ćemo, da Te ustoličimo kao slovenačkog vojvodu.

Geografski položaj Koruške.

Koruška je pokrajina slična pravilnom pravokutniku, koji je od prilike dvaput toliko dug kao širok.

Najzapadnija je točka Koruške u skupu Velikoga Kleka 12°39′ —, a najistočnija točka 15°5′ istočne dužine od Greenvicha, na lijevoj obali Drave kod Spodnjega Dravograda.

Najjužnija je točka 46°21′ sjeverne širine (Jezersko), a najsjevernija 47°8′ sjev. šir. u skupu Velikog Kleka.

15° (meridian) presijeca dakle kod Spod. Dravograda Korušku i Štajersku tako, da je gotovo čitava Koruška zapadno od meridiana 15°. Koruška medjaši na sjeveru sa Salcburškom i Štajerskom, na istoku s njemačkom i slovenačkom Štajerskom, na jugu s Jugoslavijom, na jugozapadu s Italijom te na zapadu s Tirolom.

Dužina je Koruške od zapada prema istoku poprečno 180 km (crta od Zgor. Dravograda do Spod. Dravograda 200 km). Široka je oko 90 km. Cesta od Breža preko Celovca na Ljubelj (prevala medju Kranjskom i Koruškom) ima 100 km. — Najveću dužinu ima celovačka paralela, najveću širinu špitalski meridijan (grad Špital na Dravi); potonja crta dijeli Korušku u dva dijela, skoro jednako velika: Gornju i Donju Korušku.

Značaj Gornje i Donje Koruške.

Karakteristike su gornje Koruške: divlji podnebesni velikogorski orijaši (skupine Velikoga Kleka i Visokih Tura), krajevi vječnoga snijega i leda, uske strmo usječene doline, gorske rasjeline, slabo napučeni gorski obronci.

Donja Koruška, što se steže istočno od Špitala, pretežno je srednje gorje, pokrito mrkim gustim šumama, prepleteno plodnim dolinama i poljima, okićeno zelenim poljanama, sočnim livadama i plodnim ravnicama.

U Gornjoj Koruškoj kraljuje tiha, samotna, veličanstvena romantika visokog gorja, u Donjoj Koruškoj istočno od Špitala vlada svježa, života puna, razigrana prijaznost i idila. Slikovite, šarene, bujne sjenokoše, blagoslovljene njive, veličajna romantičnost bajnih jezera, raskošna je slika slovenačkog Korotana.

U Gornjoj Koruškoj vlada neograničeno gorska priroda u cijelom svom veličanstvu, na zapadu u sloven. Korotanu živa vjera naroda neumorno radnoga, u kom se ljudski duh i ljudska energija takmi s bujnom, bogatom prirodom.

Prelijepu pokrajinu, svijet izmedju Špitala i Spod. Dravograda, med Osojskim Turama, Sv. Vidom na Glini, Sinjom planinom na sjeveru i Karavankama na jugu zovemo **Koruškom Slovenijom, Slovenskim Korotanom.**

Prirodno je središte Koruške Slovenije stari slovenački grad Celovec, stoga i zovemo mi Koruški Slovenci ravnicu oko tog središta „Celovška kotlina", a sastoji iz tri dijela: Gosposvetsko polje s Celovcem, Rož s Beljakom i Podjuna s Velikovcem. To vam je Koruška Slovenija, krasni planinski „visoki raj," radi kojeg se bije preko tisuću godina boj izmedju Slovenaca in Nijemaca, osobito u posljednje vrijeme, kad se vrše priprave za plebiscit u Koruškoj.

REPUBLIKA AVSTRIJA
ŠTAJERSKO
KOROŠKO
PO ITALIJANIH
JUGOSLAVIJA
A
B
A
PLEBISCITNI ZONI A IN B.
BELJAK
CELOVEC
SPITAL
Zona B

Plebiscit u Koruškoj Sloveniji.

Mirovni ugovor. Granice celovškog okružja.

Članak 49 sentžermanskog ugovora glasi:

Stanovnici celovačkoga područja (les habilants de la région de Klagenfurt) bit će na slijedećem temelju pozvani, da glasovanjem označe državu, kojoj nek se po njihovoj želji priklopi ovo područje. Medje su celovskog područja:

Od kote 871 (Osojske Ture) po prilici 10 km istočno- sjevernoistočno od Beljaka prema jugu do Drave, tok Drave po prilici 6 km istočno od Beljaka. Odavle prema jugozapadu na kotu 1817 u Karavankama. — Dalje greben Karavank do kote 1920 (Ovšova); crta razvodnica medju područjem pritoka Drave na sjeveru i Save na jugu. Odavle prama sjeverozapadu do kote 1054 (Strojna). Od kote Strojna ide crta sjevernoistočno do kote 1522 (Hühnerkogel Petelinjek), ovdje zavije crta prema zapadu do kote 842, 1 km zapadno od Kasparsteina i na kotu 1899 (Speikkogel- Spik): sjevernoistočna granica kotarskog poglavarstva Velikovec, te preko kote 1076 i 725 kakvih 10 km sjeverozapadno od Celovca (medja izmedju političkih oblasti Sveti Vid i Celovec) do kote 871 (Osojske Ture), koja je činila ishodnu točku tog opisa.

Područje, što smo ga time ocrtali, čini dakle takozvano „celovško ozemlje“ (la région de Klagenfurt), koju zovu takodjer „celovačkom kotlinom“ (bassin du Celovec).

Prirodno je središte celovačke kotline Celovac. (Le centre naturel de tout le bassin est Celovec.) Celovačko nam područje predočuje prema tome Korušku Sloveniju, koja sa gradom Celovcem čini etno-geografičku cjelinu, jedinstvo, sto je na sjeveru obilježeno Osojskim Turama i njihovim ograncima: Gora sv. Ulrika (Ulrichsberg, Mons Carantanus), Magdalenska Gora i Sinjska planina do Labuda — a na jugu Karavankama.

Celovačka kotlina sastoji iz tri jasno obilježena dijela: Rož Podjuna te Gosposvetsko polje s Celovcem.

Rož (Rožna dolina) prostire se na na južnoj strani od Beljaka prema istoku do one točke, gdje se Karavanke sa svojim silnim Obirem približuju Dravi, a dijeli se u Gornji i Dolnji Rož. Središte je Gornjeg Roža sada za pravo Rožek, prem da Zgornji Rož gravitira vrlo spram Beljaka. Središte je Spodnjeg Roža trgovište Borovlje, gdje cvate puškarska industrija, koja je svjetskoga glasa.

Središte Podjunske Doline (Podjune) je mjesto Velikovec. Obje doline za jedno s Osojnicom tvore prvu ili južnu biračku zonu („pas A".)

Na sjevernoj se strani Osojnice (Sattnitz) te Vrbskog jezera prostire Gosposvetsko polje s užom celovačkom okolicom; ovo područje tvori sjevernu zonu B, čije središte jest Celovec. Pretežnji dio žiteljstva svekolike celovačke kotline čine Slovenci, manjinu Nijemci, upravo „Nemčuri", to jest narodni odmetnici ili renegati.

Medja med zonom A i B. — Plebiscit u zoni A i B.

(Članak 50 mirovnog ugovora).

Članak 50 mirovnog ugovora navodi: Da se uzmogne provesti plebiscit, dijeli se celovačlo područje u dvije zone: prva zona na jugu. druga sjeverno od poprečne črte, čiji je tok slijedeći:

Od točke, gdje se zapadna granica celovačkog područja cijepa od Drave prema sjeveru, približno 1 km istočno od Rožeka (Šmihel): tok rijeke Drave niz vodu; odavle (Rožek-Šmihel) prema sjevern istoku do zapadnog kraja Vrbskog jezera južno od Vrbe; odavle sredinom prema istoku do točke gdje rijeka Glinica (Vankert, Glanfurt) napušta Vrbsko jezero, odavle prema istoku tok Glinice do izliva Gline u Krku; odavle prema sjeveroistoku do prerezne točke sjeverne granice celovačkog područja s rijekom Krkom: tok rijeke Krke.

Po članku 49 i 50 je dakle područje Celovaško (bolje Koruška Slovenija) razdijeljeno u dvije biračke zone.

1.) u prvu (južnu) ili A zonu i

2.) u drugu (sjevernu) ili B zonu.

U prvoj (A) zoni vršit će se glasovanje tijekom tri mjeseca iza ratifikacije mirovnog ugovora. Ispadne li glasovanje u prilog države SHS, tada se vrši u zoni B glasovanje za tri tjedna odkada bude objavljen uspjeh glasovanja u prvoj zoni.

Ispadne li pak naprotiv glasovanje u prvoj (A) zoni u prilog Austrije, tada se u drugoj zoni B ne će vršiti više nikakovo glasovanje te će čitavo područje (prva A-zona i druga B-zona) definitivno ostati pod austrijskom državom.

U prvoj A-zoni ureduje jugoslavenska uprava, u drugoj B-zoni je njemačka uprava.

Tako mirovni ugovor, čl. 50.

U najkraće će se vrijeme, to jest već za malo tjedana, vršiti plebiscit u zoni A, pošto je mirovni ugovor ratificiran već 15. julija 1920. — Bude li većina birača dala svoj glas za Jugoslaviju. onda će se gotovo sigurno i druga zona B (Celovac sa Gosposvetskim poljem), morati da odluči za Jugoslaviju; Celovac naime ne može živjeti od južne zone, budući da su Rož i Podjuna sa Osojnicom za Celovac aprovizacijsko područje.

Kod budućeg plebiscita radi se dakle u prvom redu o tom, da se pojas A sa velikom većinom glasova izjavi za Jugoslaviju, jer će pobjeda u zoni A magičnom silom djelovati na birače u zoni B. Svi Nijemci bez razlike zvanja i političkog uvjerenja u zoni B priznaju otvoreno, da Celovac bez slovenskog područja ne može opstati.

S toga rodoljubi na posao, na posao svi, da časnom pobjedom oslobodimo Celovac i Gosposvetsko polje, jer će zona A potegnut i zonu B za sobom u Jugoslaviju.

Braćo Srbi, Hrvati i Slovenci!

Udružite se svi u jednu jedinu neprobitnu bojnu falangu, priskočite na pomoć progonjenim koruškim Slovencima u njihovoj poslednjoj žestokoj bitci.

Stvar je Koruške u tom, kako da oslobodimo našu braću, kako da spasimo ugled naše države!

Priskočite Koruškoj u pomoć svi Jugoslaveni bez razlike stranaka i političkog uvjerenja: moralno i materijalno!

Moralno time, da ih se sjetite u posljednim danima njihovog boja i teške kušnje, da ih ohrabrite i napunite narodnim ognjem svetog oduševljenja za našu državu.

Materijalno: svi, osobito imućniji i bogati darujte za plebiscit u Koruškoj, svatko prema svojim najboljim silama; trebamo novca, da nabavimo knjiga i novina, da sazidamo kulturne institucije i da naknadimo ogromne gospodarske štete, što ih lanske godine počinili njemački vojnici-folksverovci!

Koruška je Slovenija pokrajina bogato razvite industrije, te stoga zavredjuje, da za nju sve žrtvujemo.

Takodjer sa kulturnog historičnog, etnografičnog, strateškog i narodnog stanovišta Koruška je Slovenija najbolji stražar na sjeveru prema germanskoj invaziji. Koruška Slovenija, celovačka kotlina mora da putem plebiscita pripadne za uvijek državi SHS, s toga: Svi na ustrajan, neumoran rad za prijesto časni i slobodu zlatnu — na Gosposvetskom polju.

NARODNA IN UNIVERZITETNA KNJIŽNICA
LJUBLJANA

Naseljenost Slovencev in narodnostno razmerje na Koroškem (slov. uradno ljudsko štetje leta 1910.)

Koliko općina i žiteljstva obuhvaća pojas A?

Prvu zonu (A) tvori južni dio celovačke kotline te obuhvaća slijedeće općine:

Općine		Občevalni jezik 1910	
		Slovenci	Nemci
1. Ledinice	južno od Drave	1.132	37
2. Rožek		433	137
3. Št. Jakob v Rožu		3.176	360
4. Bistrica v Rožu		893	715
5. Borovlje		322	2.725
6. Medborovnica		721	375
7. Podljubelj		789	785
8. Šmarjeta v Rožu		1.065	87
9. Svetna vas		794	101
10. Slovenji Plajberk		749	27
11. Sele		1.014	13
12. Žrelec	sjeverno od Drave	654	635
13. Grabštanj		128	922
14. Logavas		1.221	85
15. Hodiše		1.081	85
16. Kotmaravas		828	614
17. Bilčoves		725	30
18. Žihpolje		317	732
19. Radiše		498	213
20. Vetrinj		237	1.294
21. Otok		264	366
22. Škofiče		1.198	73
23. Zg. Vesca		349	35
24. Medgorje		932	37
25. Pokrče		859	600
26. Dobrlavas	južno od Drave	2.196	599
27. Galicija		1.029	21
28. Globasnica		1.264	21
29. Škocijan		1.019	166
30. Rikarja vas		1.687	98
31. Žitaravas		1.360	170
32. Bela		2.776	85
33. Železna Kapla		303	847
34. Jezersko		709	5
	Prenos	33.412	12.195

Općine		Občevalni jezik 1910	
		Slovenci	Nemci
	Prenos . . .	33.412	13.195
35. Pliberk (mesto)		124	927
36. Bistrica pri Plib.		1 841	18
37. Libeliče	južno od Drave	1.783	160
38. Libuče		1.607	153
39. Blato		1.451	32
40. Žvabek		440	5
41. Labud		63	1.476
42. Djekše		1.404	197
43. Grebinj (trg)		2.344	841
44. Pustrica		3	1.112
45. Ruda	severno od Drave	1.330	204
46. Vovbre		1.158	344
47. Št. Peter na-Vašinji		1.063	62
48. Važenberk		1 861	1.003
49. Tinje		449	147
50. Velikovec (mesto)		518	2.079
50 općina sa stanovnika . . .		50 851	21.966
Slovenci i Njemci zajedno . . .		72.817	

Napomena k pojasu A.

Birat će dakle u prvoj (južnoj) zoni 50.851 Slovenaca i 21.966 Njemaca, zajedno 72.817 duša. Razumije se, da od 21.966 Njemaca većina i nijesu pravi, rodjeni Nijemci, nego Slovenci odpadnici, narodni renegati, nemčuri, koje su pod starom Austrijom mazili, njegovali i štitili kao uporište njemačke državne misli. „Ove prodane izgubljene duše“ orijentirane su spram sjevera te će glasovat za Njemačku Avstriju.

Birat će sve osobe bez razlike spola, koje odgovore slijedećim uslovima:

a) dovršena 20. godina 1. jan. 1919

b) stalni boravak 1. jan. 1919 u zoni, u kojoj se vrši glasovanje

c) da su rodjene u rečenoj zoni, ali da borave tamo stalno od 1. jan. 1912 ili da su tamo zavičajne.

Što obuvaća pojas B?

Sjeverni B pas obuvaća slijedeće općine:		Občeva'ni jezik 1910	
		Slovenci	Nemci
1. Avtonomno mesto Celovec	Celovška okolica	1.761	25.582
2. Trnja vas (Annabihl)	Celovška okolica	48	2.547
3. Trdnja vas (Hörtendorf)	Celovška okolica	251	456
4. Gospa Sveta	Celovška okolica	29	2.139
5. Otmanje	Celovška okolica	18	775
6. Št. Tomaž	Celovška okolica	280	1.186
7. Št. Rupert pri Celovcu	Celovška okolica	106	4.604
8. Št. Peter pri Celovcu	Celovška okolica	108	2.351
9. Št. Peter na Gori (Vel. Bukovje)	Celovška okolica	1	533
10. Šmartno pri Celovcu	Celovška okolica	231	1.474
11. Šmartno na Dholici	Severno od Vrbskega jezera	530	873
12. Dhorše	Severno od Vrbskega jezera	17	751
13. Blatnigrad	Severno od Vrbskega jezera	31	1.380
14. Poreče ob Jezeru	Severno od Vrbskega jezera	87	1.253
15. Kriva Vrba	Severno od Vrbskega jezera	50	750
16. Vrba ob Jezeru	Severno od Vrbskega jezera	155	680
17. Kostanje	Severno od Vrbskega jezera	634	329
18. Lipa	Severno od Vrbskega jezera	418	521
18 općina sa stanovnika		4.755	48.214
Slovenci i Njemci zajedno		52.969	

U pasu će A biti žestoki boj, jer narod nije još orijentiran, na jugoistok. Tisućgodišnje njemačko ropstvo i prigon narodnog čuvstva i ponosa, tisućgodišnji njemački odgoj, odvojenost od ostale Slovenije, sve to zadojilo je staroslov. koruško dušu njemačkim mišljenjem, osobito posljednih 40—50 godina, kad je Austrija germanizovala silom, brutalnom dosljednošću i terorizmom. Od 52.969 stanovnika je v zoni B najmanje 40.000 germanizovanih slov. renegata.

Sve: svi državni uredi i činovnici, svi pokrajinski uredi i namještenici, sve škole, javni ter privatni zavodi, centralna i pokrajinska vlada, sveukupno osoblje od najvišeg dostojanstvenika do najnižeg sluge u upravi — sve je radilo u pangermanskom duhu te pomagalo zidati njemački most od Belta do Adrije. Boj za ta most ima da se odluči sada s plebiscitom!

U tom je velika važnost plebiscita u Koruškoj za čitavu našu državu.

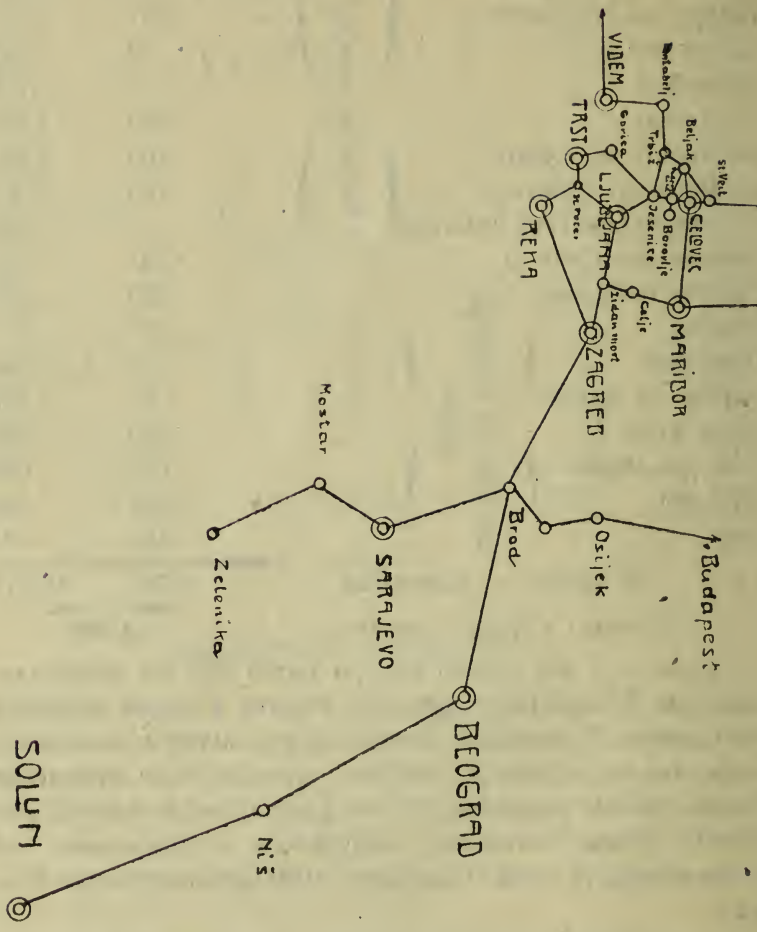

Podoba nam kaže velik pomen Koruške Slovenije i Celovaca za Adriju Beograd ter čitavu Jugoslaviju!

Avstrijska germanizacija.

Kako su austrijski Njemci „službeno“ germanizovali u Koruškoj ili kako su silovitim načinom znali promjeniti broj pučanstva u godinama 1880—1910? Slijede matematični, u nebo vapijući dokazi, da je „službeno“ brojenje pučanstva patvoreno. U dokaz tome slijede „uradni (t. j. službeni) izpiski“ nekojih općina. Non multa, sed multum!

Tek broj	Općine	1880		1890		1900		1910	
		občevalni jezik							
		slov.	nem.	slov.	nem.	slov.	nem.	slov.	nem.
1	Trdnja vas	73	607	449	302	98	682	251	465
2	Vovbre	2849	52	2764	168	1437	59	1158	344
3	Št. Peter na Vašinjah	—	—	—	—	1093	112	1063	63
4	Medborovnica . . .	1174	4	842	288	741	352	751	375
5	Žrelec	767	455	988	257	785	462	654	635
6	Šmartin pri Celovcu .	145	790	74	1014	217	1270	231	1484
7	Kriva Vrba	226	487	303	390	170	581	50	750
8	Poreče ob jezeru . .	601	127	496	492	110	1093	87	1253
9	Pokrče	—	—	—	—	1389	193	859	600
10	Vetrinj	742	546	628	707	32	1254	237	1294
11	Guštanj	311	604	498	572	291	879	575	668
12	Prevalje	5097	842	3311	1633	3268	726	2964	875
13	Železna Kapla . . .	575	623	618	460	438	671	303	847
14	Ruda	1651	125	1600	223	1368	317	1330	204
15	Tinje	533	23	610	26	579	29	449	147
16	Marija na Zili . . .	1259	54	1316	59	1346	140	677	908
17	Bekštanj	3364	131	3410	217	3370	295	2055	1774
18	Vernberk	1614	590	1483	859	1351	896	1672	654
19	Št. Martin na Dholici .	1282	122	1309	209	1101	397	530	874
20	Št. Tomaž pri Celovcu	1087	562	743	859	624	856	280	1186
21	Grebinj	2789	540	2871	664	2707	560	2344	841
22	Važenberk	2984	79	2602	351	1905	948	1861	1003
23	Smerče	2170	91	2257	133	1582	603	980	1003
24	Grabštanj	1981	91	1848	293	1660	343	918	922
25	Podljubelj	2088	65	2153	117	1078	351	789	785
26	Bistrica v Rožu . . .	1528	36	1682	61	1573	162	893	715
27	Št. Jakob v Rožu . .	—	—	3004	21	2876	26	3176	360
28	Št. Janž na Mostiču .	792	1790	557	1496	54	1919	279	1906

Koruška brojila je godine 1910 zajedno 394.735 duša; od ovih bilo je Slovenaca (službeno nabrojenih) 82.212, a godine 1880. bilo ih je još u **službenom** brojenju **102.252,** a već god. 1890 samo 90.495. Tako se „zvanično“ germanizovalo!

Kulturno-historički narodni momenat.

Medju Celovcem i Sv. Vidom, medju Krnskim Gradom i Gospo Svetom rasprostire se ono historičko i po sve Jugoslavene velevažno Gosposvetsko polje, gdje je nekoć stajao rimski grad Virumum. Najvažniji znak jakog državnog simbolizma jest ustoličenje na kneževskem kamenu i zakletva vjernosti koruških vojvoda na vojvodskom prijestolju. Obred se vršio blizu Krnskog Grada i na Gosposvetskom polju. Dijelio se je u dva dijela: na ustoličenje na kneževskom kamenu kod Krnskog Grada i u poklon podanika pred vojvodskim prijestoljem na Gosposvetskem polju, ter medakt maziljenja v Gospe Sveti.

Vojvodski seljak, starog, slovenačkog roda, bio je reprezentant narodne suverenosti. Seljak je u svečanom obredu na kneževskom kamenu predao vlast naroda novom vojvodi na očigled svega naroda, koji je sam svečano bio nazočan ustoličenju.

Poslije ustoličenja pošao je novi vojvoda ogrnut seljačkom nošnjom u povorci u staru crkvu Svete Gospe, gdje ga je pomazao krški biskup. Tek nakon svečanog ustoličenja i pomazanja obukao je sjajno kneževsko odijelo. Poslije toga bila je svečana gozba.

Drugi dio obreda bio je svečani zavjet vjernosti podanika na Gosposvetskom polju na vojvodskim prijestoljem. Sjedeći na prijestolju vojvoda je dijelio fevde, a podanici mu prisizahu vjernost.

Začudno je raskošan simbolizam u političkim idejama, koji sadržava u sebi obred ustoličenja. Suverenost naroda, nepovjerenje u vojvodsku moć, garancije protiv despotizma sve je na čudnovati način utjelovljeno u tom ritualu.

I čitav obred demokratskog je narodnog značaja. Cio obred vrši se pod vedrim nebom. Seljak je središte obreda. On je reprezentant naroda, koji je poljedjelski.

Prava simbolika narodne demok. slobodne, agrarne države.

I ovaj čaroban simbol državne samostojnosti slovenačke su Njemci — Habsburgovci zatrli, uništili. Godine 1414. svršila se posljedni put ceremonija svečanog ustoličenja. 506 godina je prošlo. Doba robstva i tlačenja. Slovenačko Gosposvetsko polje naše je Kosovo polje na sjeveru. Osirotjena Gospa Sveta sa svojim starodrevnim slovenačkim svetištem i Gosposvetskim zvonom, starodrevno historičko Gosposvetsko polje sa zamrlim, za-

puštenim vojvodskim prijestoljem, Krnski Grad, prijestolnica naših pradjeda i koruških vojvoda, kneževski kamen, koji je živa uspomena, kamenita listina i nepobitni svjedok staroslovenačke samosvojnosti i državnosti. Svi ovi časni svijedoci i historički dokumenti staroslovenačke demokracije, svijetli kneže i vojvodo, kraljeviću Aleksandre, spasitelju naš i osloboditelju, neutješeni te očekuju u bojnom snu tisućgodišnjeg snivanja, da dojašeš u Gosposveto na naše Kosovo polje, gdje ćemo Te svečano ustoličiti za svog vladara, kralja svih Jugoslovena.

Industrija u zoni A.

U središtu Roža podno moćnog Obirja leži ubavo trgovište Borovlje, koje ima cvatuću staroslavnu poznatu puškarsku i željeznu industriju. Izradjuju se svakovrsne lovačke i vojničke puške i svakojake puškarske potrebštine kao pojedini dijelovi pušaka itd. Željezna i ocjelna tvornica pak izradjuje raznoliku žicu, željezne šibke i čavle i drugo.

Drugo veliko industrijalno poduzeće je u Bistrici u Rožu Ovdje su velike tvornice za izradjivanje željezne žice, željeznih vrvca, svakojakih čavala (Stiftenfabrik). Kućni domaći obrt, kao izradjivanje suhe robe, škafova, banja za pranje, kada, rešeta, grablja, drvenih žlica itd. veoma je razvit u Šmarjeti u Rožu i u čitavoj okolici.

Pivovare su u Podgori kod Pliberka i više manjih pivovara raštrkano je po čitavom A-pojasu. Sviju pivovara u čitavoj Koruškoj bilo je godine 1887. ukupno 91. U Vetrinju je solidna tvornica za izradbu finog, ter domaćeg vunenog sukna. U Dobrlivasi i Mežici su dvije tvornice za izradbu uljenih boja i mazila. Na Reberci je moderna tvornica za papir i papirnato staničje. Veoma jako razvita je drvena industrija. Na Blatu kod Pliberka je tvornica za gorivi špirit.

Industrija u zoni B.

Zona B sa svojim središtem u Celovcu ima dakako veoma razvit obrt i industriju. U Celovcu imamo sljedeće tvornice: 1. Blejberška rudar. unija izradjuje olovo, olovnu gladčinu; 2. Jergič i sinovi, raznoliku žicu, mreže itd.; 3. L Moschneri strojeve za tvornice, cijevi za turbine, parne kotlove, željezne mostove; 4. K. Prosch i Th. Bohrer, kmet. stroje, vozove; 5. Fischls Söhne

Limerče, (droždje) žestu; 6. Seb. Stroh, likere (raznolikih), šampanjac, žestu; C. Wenger, ocat, cikoriju, en gros kavine surogate; 8. Pavao Hatheyer, sapun, svijeće, margarin, glicerin, sodu; 9. K. Neuner, raznolike sedlarske potrebštine, jahal. konj. opreme itd.; 10. F. Knoch, kože, remenje i raznolike kožnate izradke. U Celovcu ima više pivovara: Schleppe, Lochs, Ure, koji proizvode na godinu preko 50.000 hl piva. Celovac ima tvornicu duhana, više tvornica pokustva itd. Celovac je spojen na sve strane sa držav. i juž. željeznicom. Ako grad Celovac ostane republ. Avstriji, onda će propadati svedalje, dok sasvim ne propane i postane običan mali, zapušten seoski gradić, bez pravog duševnog i trgovačkog, gospodarskog života. Zato i jest naravno, da se Celovac prije ili poslije pridruži Jugoslaviji, gdje će imati krasnu budućnost i gdje će se vinuti do blagodati duševne i materijalne kulture.

Beljak, Celovec, Velikovec — ovo su tri centruma Koruške Slovenije, ovo je hrbtenjača državne sev. medje u Korotanu. Celovec sa Podjunom na istoku, sa Rožem na jugu, sa Vrbskim jezerom i Beljakom na zapadu te Gosposvetskim poljem na sjeveru: sva slovenačka, celovačka kotlina mora pripasti Jugoslaviji. I to se mora zbiti sada, jer sada je vrijeme i prilika zato. Starodrevni Korotan se mora osloboditi, ako ne s plebiscitom, a ono sa oružjem, jer je to naše vlasništvo.

Karavanke ne smiju, da budu granica Jugoslavije na sjeveru; ne, naša granica mora teći Osojskim Turama i sjeverno od Gosposvetskog polja preko Sinje planine, ovo je naše entnografsko vlasništvo in ne smijemo ga dati iz naših ruku.

Plebiscit se približava brzim koracima. Priskočimo u pomoć koruškom bratu u posljednom boju za njegovu narodnu samostalnost.

Braćo Srbi i Hrvati! Braća Slovenci, osobito koruški Slovenci sjeverni čuvari od lakomnih Germana apeluju na Vas i Vaša blaga srca i dobrotive, darežljive ruke. **Darujte za pobjedu plebiscita u Koruškoj, što možete.** Slov. Korotan je vrijedan velikih žrtava. Neka se ispune riječi generala Smiljanića: Za Kosovim mora doći spas, oslobodjenje Gosposvetskog polja.

Neka ovo bude naskoro!

3 0112 105713314